ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

„ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН”

(для бакалаврів)

Київ 2018

*Підготовлено к*андидатом політичних наук, доцентом кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій ***Боринською О.Л.***

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій (протокол № 8 від 21 березня 2018 р.)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Боринська О.Л. Навчальна програма дисципліни „Теорія міжнародних відносин” (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2018. — 12 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни „Теорія міжнародних відносин”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Теорія міжнародних відносин є необхідною складовою гуманітарних навчальних дисциплін, що віддзеркалює зародження і розвиток системи міжнародних відносин у теоретичній площині; досліджує теоретичні засади і виробляє практичні рекомендації до формування світової системи міждержавної взаємодії. Опанування закономірностями цієї специфічної галузі життя світового співтовариства набуває все більшого наукового і практичного значення. Отже, метою вивчення дисципліни „Теорія міжнародних відносин" - сформувати об'єктивне уявлення про систему існування людства у сучасній парадигмі його розвитку; опанувати теоретичними знаннями і здобути практичні навички у здійсненні адекватної часу зовнішньої політики держави; засвоїти основні положення теоретичних понять; вивчити аргументи провідних політологічних шкіл щодо засад і розвитку міжнародних відносин.

Завданнями курсу є:

- обґрунтування теоретико-методичних засад формування і розвитку парадигм системи міжнародних відносин;
- опанування методами і поняттями досліджень міжнародних відносин („держава", „функції держави", „система МВ", бі-, полі, моно полярність тощо);
- ознайомлення із вченнями провідних науково-теоретичних шкіл і напрямами досліджень міжнародних відносин;
- простеження взаємодії і взаємозалежності формування і розвитку міжнародних відносини і світової політики;
- характеристика парадигм міжнародних відносин;
- вивчення закономірностей розвитку системи міжнародних відносин;
- виокремлення основних загроз людству та пошук шляхів протистояння ним;
- ознайомлення з „пакс-американа" та наслідками однополярної системи розвитку людства;
- формування адекватного сприйняття сучасного розкладу сил і формування системи міжнародної безпеки;
- обґрунтування місця і ролі України в сучасній системі міжнародних відносин.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
"ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН"

№ п/п	Назва змістовних модулів та тем
I.	***Змістовий модуль 1. Основні складові теорії і методики курсу „Теорія міжнародних відносин”***
1.	Тема 1. Предмет і завдання курсу „Теорія міжнародних відносин”
2.	Тема 2. Теоретико-методичні засади курсу Теорія міжнародних відносин
3.	Тема 3. Джерельна база вивчення курсу „Теорії міжнародних відносин”.
II.	***Змістовий модуль 2. Системи розвитку міжнародних відносин***
4.	Тема 4. Вестфальська система міжнародних відносин: характеристика і основні складові. Криза Версальсько-вашингтонської системи міжнародних відносин.
5.	Тема 5. Історичні корені досліджень і засади формування уявлень про систему міжнародних відносин
6.	Тема 6. Процес формування біполярної системи міжнародних відносин та причини її кризи
III.	***Змістовий модуль 3. Наукові школи дослідження теорії міжнародних відносин***
7.	Тема 7. Історичні корені досліджень і засади формування уявлень про систему міжнародних відносин
8.	Тема 8. Сутність безпеки. Наукові школи про безпеку і загрози людству. Система міжнародної безпеки
IV.	***Змістовий модуль 4. Сучасний стан дослідження глобалізації та прогнозні оцінки розвитку людства***
9.	Тема 9. Безпека як основна умова існування людства. Система міжнародної безпеки
10.	Тема 10. Сутність поняття і реалізація на практиці „Пакс-американа”
11.	Тема 11. Місце і роль України в сучасній системі міжнародних відносин

ЗМІСТ
дисципліни „ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН”

Змістовий модуль 1. Основні складові теорії і методики курсу „Теорія міжнародних відносин”

Тема 1. Предмет і завдання курсу „Теорія міжнародних відносин”.

Розкривається суть міжнародних відносин. Структура і закони розвитку світової системи. Пояснюються основні задачі вивчення курсу, засвоєння методології і практики до пізнання теорій міжнародних відносин. Політологія міжнародних відносин як самостійна наукова дисципліна: вивчення, еволюція, призначення. Система, структура та функціональна інтерпретація дисципліни. Політичний та ідеологічний плюралізм у дослідженні міжнародних відносин. Узагальнююче значення політології у системі суспільних наук, що вивчають міжнародні відносини.

Міжнародні відносини як політичний процес – наукова парадигма політології міжнародних відносин. Предмет дисципліни - політичні проблеми міжнародних систем і глобального розвитку. Система категорії, що відображає міжнародну політику та міжнародні

відносини. Міждержавні відносини, міжнародна система, міжнародний порядок, світова політика як основні категорії політології міжнародних відносин.

*Література [*1, 3-5, 6, 8, 11, 20, 34*]*.

Тема 2. Теоретико-методичні засади курсу „Теорія міжнародних відносин”

Методологія теорії міжнародних відносин. Системний, порівняльний, структурно-функціональний, об’єктивний і суб’єктивний методи аналізу міжнародних відносин і зовнішньої політики. Метод аналітичного аналізу: причини виникнення і рушійні сили розвитку систем міжнародних відносин. Поняття рівності сил і союзів, державні інтереси. Етапи розвитку систем-моделей міжнародних відносин. Періодизація розвитку систем. Від Вестфальської – через Версальсько-вашингтонську – до біполярної системи міжнародних відносин.

Елементи системи: держава, суверенітет, міць (військовий потенціал), недержавні органи і структури (субнаціональні, наднаціональні, транснаціональні), людина, лобізм, політика. Інструменти зовнішньої політики: насильницькі, ненасильницькі методи. Порівняльний метод: союз, альянс, блок, співтовариство, співдружність, цивілізація. Поняття війни і миру. Контроль, вплив, сфера впливу. Категорії простору і часу. Принципи визначення кордонів: династичний, природній. Типи кордонів: орографічні, геометричні, географічні. Поняття територіальних вод, прилеглої смуги, острова тощо.

Методи моделювання і прогнозів розвитку міжнародних відносин. Сфера застосування результатів аналізу міжнародних відносин.

Література [1-5, 25, 26, 27, 31, 35]

Тема 3. Джерельна база вивчення курсу „Теорії міжнародних відносин”, поняття і визначення.

Огляд основних джерел і літератури до вивчення курсу „Теорії міжнародних відносин”. Джерельна база української теоретичної школи міжнародних відносин. Російська політологічна наука про міжнародні відносини.

Держава, суть і різновиди державних утворень. Система міждержавних зв’язків. Поняття і сутність суверенітету. Співвідношення суверенітету і наддержавності міжнародних структур. Внутрішньополітична і зовнішньополітична функції держави. Закони діалектичного розвитку системи міжнародних відносин.

Суб’єкти і об’єкти міжнародного права. Визнання де-факто і де-юре. Прийнятна класифікація держав, союзів держав. Суть суверенітету в сучасних міжнародних відносинах. Міжнародні організації: поняття універсалізму і регіоналізму. Альянси. Баланс сил.

Англо-американська і французька школи міжнародних відносин. Найважливіші документи вивчення курсу: Конституція України, Декларація про суверенітет України, Основні напрями зовнішньої політики України, Статут Організації Об’єднаних Націй, проект Конституції Європейського Союзу, Маастрихтський договір, декларації НАТО, Декларація основних прав і свобод людини тощо.

Література: [1, 4, 5, 8, 10, 11, 13, 15, 22, 23]

Змістовий модуль 2. Системи розвитку міжнародних відносин

Тема 4. Вестфальська система міжнародних відносин: характеристика і основні складові

Розкриваються причини формування Вестфальської системи міжнародних відносин. Дається широка характеристика суті і складових системи, аналізуються питання, пов’язані із об’єктивною необхідністю утворення Вестфальської системи. Вивчаються засади і джерела Вестфальської системи між анодних відносин.

Причини, що викликали необхідність оновлення Вестфальської системи міжнародних відносин і поява Версальсько-вашингтонської системи міжнародних відносин. Ідеологічні засади, які обумовлювали утворення Версальсько-вашингтонської системи між анодних відносин.

Література [2, 3, 4, 6, 8, 9, 11, 21, 27]

Тема 5. Історичні корені досліджень і засади формування уявлень про систему міжнародних відносин

Міжнародні відносини в історії соціально-політичної думки. Антична та середньовічна політична думка Європи про міжнародні відносини. Аристотель, Фукидід, Цицерон, М. Аврелій, Ф. Аквінський про міжнародну політику, війни, міждержавні відносини. Міжнародна політика та міжнародне право у доробках Н. Макіавеллі, Г. Гроція, Т. Гоббса, І. Канта, Г. Гегеля.

Література [7, 8, 11, 12, 13, 15]

Тема 6. Процес формування біполярної системи міжнародних відносин

Формування і розвиток біполярної системи міжнародних відносин. Два світи - дві ідеології. Засади формування двох протилежних таборів. „Холодна війна", „залізна завіса", провідні лідери і теоретики - утворювачі біполярної системи. План Маршала та його наслідки. Теорії обґрунтування біполярності світу. Теорія побудови соціалізму. Колапс СРСР, припинення існування біполярної системи.

Прогнозні оцінки майбутнього розвитку світу. Моно- чи поліполярні формування. Основні тенденції розвитку сучасного світового процесу міжнародних відносин.

Література [3, 7, 9, 18, 19, 20, 22, 24]

Змістовий модуль 3. Наукові школи дослідження теорії міжнародних відносин

Тема 7. Теоретичні школи і напрями в теорії міжнародних відносин

Парадигма сучасної міжнародно-політичної науки. Витоки та еволюція європейської і американської науки про міжнародні відносини. Американська політологія: від ідеалізму до біхевіоризму та постмодернізму. Школа неореалізму: К.Уолц, Р. Гілпінг, Р. Кохейн тощо. Ключові положення неореалізму. Неомарксистська і неоліберальна інтерпретації міжнародних відносин: теорія світового суспільства і міжнародний плюралізм. Модернізм і постмодернізм.

Французька соціологічна школа (Р. Арон, М. Мерль, Г. Бутуль, Б. Баді). Німецька класична і нормативна школи (М. Вебер, Р. Даррендорф). Сучасні російські та українські політологи про світовий процес і міжнародні відносини.

Література: [2, 5, 7, 10, 11, 13, 15, 20, 24, 25].

Тема 8. Сутність безпеки. Наукові школи про безпеку і загрози людству

Поняття національної безпеки у міжнародних відносинах. Світова і національна безпека: взаємо тяжіння і взаємо протистояння. Система світової системи безпеки: вироблення та спроби реалізації. Концепції "зіткнення цивілізацій" С. Хантігтона і "кінця історії" Ф. Фукуями.

Місце і роль України у світових геополітичних процесах.

Література [1, 2, 3, 8, 11, 15, 24]

Змістовий модуль 4. Сучасний стан дослідження глобалізації та прогнозні оцінки розвитку людства

Тема 9. Глобальні загрози людству, пошуки заходів їхньому протистоянню

Основні загрози людству: екологічні, демографічні проблеми; загроза голоду, хвороб, деградації оточуючого середовища і соціуму. Запобігання загрозам, запобігання війні: засоби та їх реалізація (К.Клаузевіц, У.Райт).

Категорії і поняття проявів всезагальних загроз. Теорії протистояння загрозам, поняття і сутність превентивної дипломатії. Утворення усезагальнюючої системи протистояння загрозам.

Література [1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 14]

Тема 10. Пакс-американа і інтеграція по-європейськи

Монополярність у міжнародних відносинах та її можливі наслідки. Формування нових центрів сили. Спроможності Російської Федерації, Китаю, Індії, Пакистану та їхні заявки на понад державність. Пакс-американа у дсолідєженнях американських і європейських політологів (З.Бжезинського, Г.Кісінджера, М.Каплана, О.Генрі, М. Хааса, К. Уолта, Й.Галтунга тощо).

Європейський інтеграційний процес: становлення і перспективи розвитку.

Література [7, 19, 20, 26, 35]

Тема 11. Місце і роль України в сучасній системі міжнародних відносин

Теорії розвитку міждержавних відносин. Теорія розвитку по спіралі (С.Тойнбі), космогенна теорія (М.Вернадський), теорія кіл (за Ж.Делором і Е.Балладюром). Моделювання системи міжнародних відносин.

Україна як об’єкт - суб’єкт міжнародного права. Місце Української держави у сучасній системі міжнародних відносин. Поняття і характеристика стратегічного партнерства. Від багатовекторності до вибору стратегічних партнерів. Базисні цінності та їх роль у розвитку стабільності системи міжнародних відносин. Європейський вибір України: бажане і реальне.

Література [1, 23, 24, 25]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Становлення і розвиток системи міжнародних відносин як самостійної наукової дисципліни.
2. Теоретичні витоки та концептуальні підвалини міжнародних відносин.
3. Вестфальська система міжнародних відносин: поняття, сутність, складові.
4. Школа політичного реалізму Ганса Моргентау.
5. Р. Арон — засновник французької соціологічної школи міжнародних відносин.
6. К. Уолц про системний характер міжнародних відносин.
7. Неомарксистські теорії „взаємозалежності", „світового центру" та „світової периферії".
8. Класифікація воєн (К.Райт, К.Уолц).
9. Дослідження війни (К.Клаузевіц)
10. Світовий політичний процес у постбіополярний період.
11. Теоретики про майбутній розвиток міжнародних відносин (С.Хантінгтон, Ф.Фукуяма, Ч.Купчан)
12. Специфіка переходу від біполярної до поліполярної системи.
13. Поняття і основні типи державних систем.
14. Транснаціональні корпорації як міжнародні актори.
15. Україна в сучасній міжнародній системі.
16. Соціальна та історична обумовленість міжнародного порядку. Концепції міжнародного порядку в сучасній політології.
17. Політичний реалізм: суть, зміст, основні представники школи.
18. Англо-американська школа досліджень реалізму.
19. Реалізм – глобалізм: запозичене, диференційне.
20. Центросилові відносини: поняття і характеристика.
21. Закони діалектики – рушійна сила розвитку системи міжнародних відносин.
22. Протиріччя – конфлікт – війна. Класифікація міжнародних конфліктів. Поняття нульової і ненульової суми.
23. Роль стереотипів і феноменів у поглибленні протиріч.
24. Характеристика сучасного стану міжнародних відносин.
25. Зародження нових центрів сили. Особливості розвитку Китайської Народної Республіки та Японії.
26. Роль Російської Федерації у формуванні нової вісі взаємотяжіння.
27. Ядерний чинник у процесі становлення нової парадигми міжнародних відносин.
28. Суверенітет і наднаціональність міжнародних систем.
29. Багатовекторність політики і багатополюсність світу
30. Гуманітарне право, як засіб втручання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Роль і місце теорії міжнародних відносин у системі інших суспільних наук.
2. Теорія міжнародних відносин — самостійна наукова дисципліна.
3. Основні етапи формування та еволюції теорії міжнародних відносин.
4. Поняття парадигм у теорії міжнародних відносин.
5. Зміст основних категорій теорії міжнародних відносин.
6. Методи аналізу міжнародних відносин.
7. Метод системного аналізу в теорії міжнародних відносин.
8. Методи аналізу міжнародних відносин і політичних ситуацій.
9. Проблема ідеологічного плюралізму в науці про міжнародні відносини.
10. Філософи Стародавньої Греції і Риму про людину, суспільство і державу.
11. Формування Вестфальської системи міжнародних відносин.
12. Основні начерки майбутнього розвитку людства в роботах Г.Гроція.
13. Підсистеми Вестфальської системи: обґрунтування хронологічних рамок і історичних реалій.
14. Поняття суверенітету держави, як основа Вестфальської системи міжнародних відносин.
15. Універсалізм і регіоналізм в міжнародних відносинах.
16. Ганс Моргентау – засновник школи політичного реалізму.
17. Методи дослідження розвитку міжнародних відносин.
18. Ставлення Г. Моргентау і Р. Арона до історично-описового і соціологічного методів аналізу міжнародно-політичних відносин.
19. Історична обумовленість міжнародних відносин та їх місце в історії соціально-політичної думки.
20. Погляди античних мислителів на війну, мир та міжнародні відносини.
21. Давньосхідна філософія про роль держави і людини (Конфуціанство)
22. Основні ідеї Н. Макіавеллі про політику у сфері міжнародних відносин.
23. Закони діалектичного розвитку німецького філософа Г. Гегеля та їх підтвердження у практиці розвитку міжнародних відносин.
24. Державоцентристська школа теорії міжнародних відносин та її основні представники
25. Ставлення прихильників ідеалізму до міжнародних конфліктів, світових війн, міжнародного права та ООН.
26. Сутність міжнародних відносин у наукових доробках Г. Моргентау.
27. Зміст понять „національні цінності”, „національний інтерес”, „баланс сил” і „держава-нація”.
28. Принципи політичного реалізму Г. Моргентау.
29. Інтерпретація міжнародних відносин ідеалістичною школою політології. Р. Арон
30. Світова політика в концепціях "транснаціоналістів". Теорія взаємозалежності: сутність і прикладне значення.
31. Представники неомарксизму про світовий устрій і міжнародне середовище.
32. Відмінність неореалізму від класичного політичного реалізму в інтерпретаціях міжнародних відносин.
33. Основні риси та концепції французької школи міжнародних відносин (школа соціології).
34. Поняття і сутність системи міжнародних відносин
35. Держава, різновиди держав, функції держави
36. Спільне між світовою політикою і міжнародними відносинами. Чи можна ототожнювати міжнародні та міждержавні відносини.
37. Основні складові та рушійні сили світового політичного процесу.
38. Причина збільшення кількості міжнародних суб'єктів (акторів).
39. Концепція „зіткнення цивілізацій” С. Хантінгтона та її відповідність реаліям сучасного міжнародного життя.
40. Кінець історії за твердженням американського політолога Ф. Фукуями.

41. Назвіть, які з перелічених понять є основними елементами міжнародної системи: „держава-нація”, „міжнародний актор”, „географічний регіон”, „сфера суспільних відносин”.
42. Найстабільніші типи міжнародної системи з позицій політичного реалізму.
43. Теорія «структурного насильства» Й.Галтунга
44. Питання війни і миру в роботах Карла фон Клаузевітца
45. Дослідження війни, класифікація воєн (К.Райт, К.Уолц)
46. Чинники впливу на перехід одного типу міжнародної системи до іншого.
47. Місце України в сучасній міжнародній системі, регіональній системі та СНД.
48. Суб’єкти і об’єкти міжнародного права як основні учасники становлення і розвитку міжнародних відносин
49. Базові теорії міжнародних відносин.
50. Держава — головний суб'єкт міжнародних відносин. Функції і задачі держав.
51. «Світ каскадуючих взаємозалежностей» за Джеймсом Розенау.
52. Теорія концентричних кіл в розвитку міжнародних систем.
53. Теорія спіралеподібного розвитку людства (Тойнбі)
54. Характеристика сучасного стану міжнародних відносин.
55. Поняття глобалізації в американському вимірі (Чейз Купчан).
56. Моделі соціального розвитку (аграрії і індустрії Модельського).
57. Теорія ігор (Анатоль Рапопорт)
58. Зародження нових центрів сили. Особливості розвитку КНР.
59. Роль Російської Федерації у формуванні нової вісі взаємотяжіння.
60. Російська наукова школа розвитку міжнародних відносин (від М.Бакуніна, М.Бердяєва до О.Дугіна, М.Загладіна, М.Косолапова, К.Гаджієва та ін.).
61. Українські дослідники теорії міжнародних відносин
62. Ядерний чинник у процесі становлення нової парадигми міжнародних відносин.
63. Характеристика транснаціональних корпорацій (за Дж. Розенау).
64. Суверенітет і міжнародні організації: осмислений вибір чи диктат часу?
65. Основні рушійні сили та чинники міжнародно-політичних закономірностей.
66. Процес інтеграції і безпека.
67. Сутність поліполярного світу та його стабільності.
68. Глобалізація як об’єктивний історичний процес.
69. Природа антиглобалізму за умов зростання напруги у відносинах між країнами Півночі та Півдня.
70. Міжнародний порядок в історичному, соціальному, економічному і глобальному вимірі. Основні критерії міжнародного порядку в контексті відповідної ієрархії.
71. Зміст положення К. Ясперса і С. Гофмана щодо світового та міжнародного порядку.
72. Тенденції розвитку сучасного міжнародного порядку за умов протистояння західної і східної (ісламської) цивілізацій. Обґрунтуйте можливість реалізації концепції "глобального гуманізму". Вплив проблеми міжнародного тероризму на стан і розвиток міжнародного співробітництва.
73. Зміст поняття „міжнародна безпека” в контексті історичного, формаційного і цивілізаційного розвитку.
74. Сучасні тенденції міжнародної безпеки за умов розширення НАТО на Схід.
75. Центросилові відносини: поняття і характеристика.
76. Діалектичні закони розвитку системи міжнародних відносин.
77. Витоки і рушійні сили розвитку системи міжнародних відносин.
78. Протиріччя – конфлікт – війна.
79. Класифікація міжнародних конфліктів.
80. Поняття нульової і ненульової суми.
81. Теорія війни (К.Клаузевіц про конфлікт і війну). Г.Кіссінджер про переможених і переможців.
82. Мистецтво ведення війни.

83. Силові і мирні методи розвитку конфлікту. Роль стереотипів і феноменів у поглибленні протиріч.
84. Місце України в євроатлантичних і євразійських процесах: концепція і політика.
85. Стан і перспективи реалізації євроінтеграційної стратегії України в контексті глобалізаційних процесів.
86. Внесок українського вченого В. Вернадського у розробку теорії планетарного мислення.
87. Проблема стратегічного партнерства в зовнішній політиці України.
88. Можливості створення універсальної системи міжнародних відносин і глобального управління.
89. Багатовекторність політики і багатополюсність світу. Як Ви розумієте ці поняття?
90. Гуманітарне право, як засіб втручання. Ваша точка зору щодо правомірності заходів гуманітарного втручання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Введение* в теорию международных отношений / Отв. редактор А.С.Манькин. – М. МГУ,.2001.
2. *Бжезінський З.* Велика шахівниця. — К., 2000.
3. *Гаджиев К. С.* Введение в геополитику. — М., 2002.
4. *Дугін А.* Основи геополитики. М., 1998
5. *Загладин Н.В.,* Дахин В.Н., Загладина Х.Т., Мунтян М.А. Мировое политическое развитие: век XX. – М.,1995.
6. *История* политических и правовых учений / Под. ред. В. С. Нерсесянца. — М., 2001.
7. *Киссинджер Г.*Дипломатия. Москва, 1999.
8. *Лукашук И.И.* Глобализация, государство, право. XXI век. - М., 2000.
9. *Международные* отношения: социологические подходы / Рук. авт. кол. проф. П.А Цыганков. – М., 1998.
10. *Панарин А. С.* Политология. — М., 2002.
11. *Современные* международные отношения и мировая политика /А.В.Торкунов, И.Г.Тюлин, А.Ю.Мельвиль и пр.; МГИМО МИД России. – М., 2004.
12. *Сокращение* роли государства. Государственное управление й устойчивое человеческое развитие. — М., 1997.
13. *Теория* международньїх отношений на рубеже столетий / Под. ред. К. Буса й С. Смита. — М., 2002.
14. *Тойнби А.* Постижение истории. — М., 1991.
15. *Топорин* Б.П. Европейская интеграция: правовые проблемы. М.: 1992.
16. *Уткин А. Й.* Глобализация: процесс осмысления. — М., 2001.
17. *Философия* истории: Антология. — М., 1995.
18. *Фукуяма Ф.* Великий разрыв. — М., 2003.
19. *Фукуяма Ф.* Конец истории? // США. Экономика, политика, идеология. 1990. – № 5.
20. *Хантингтон С.* Столкновение цивилизаций. — М., 2003.
21. *Циганков П. А.* Международные отношения. — М., 1996.
22. *Чубарьян* А.О. Европейская идея в истории. - М., 1987.
23. *Щекин Г. В.* Теория социального управлення. — К., 1996.
24. *Шергін С. О.* Міжнародна система, безпека і глобальний розвиток: Конспект лекцій. — К., 1996.
25. *Чекаленко Л.*Д. Зовнішня політика і безпека України. – К., 2004

Додаткова

26. *Арон Р.* Мир і війна між націями. — К., 2000.
27. *Гали Б.Б.* Повестка дня для мира. Нью-Йорк, 1992.
28. *Гаджиев К. С.* Введение в политическую науку. — М., 1997.
29. *Гегель Г.* Философия истории //Т VIII. М., 1935.
30. *Дарендорф Р.* Современный социальный конфликт. — М., 2002.
31. *Клаузевиц К.* О войне. Т.1-2. М., 1941.
32. *Косолапов Н.А.*Социальная психология и международные отношения.-М.,1983.
33. *Кукулка Ю.* Проблемы теории международных отношений. - М., 1980.
34. *Мальський М., Мацях М.* Теорія міжнародних відносин. - Львів, 2002.
35. *Панарин А. С.* Глобальное прогнозирование. — М., 2000.
36. *Rosenau J.* Turbulence in World Politics. L., 1990